

INTERNET – NÉP – NYELV

BALÁZS Géza: *Az internet népe. Internet – társadalom – kultúra – nyelv.*

A kulturális és a tervezett evolúció határán. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2023.

344 oldal, 4305 Ft (e-könyv és nyomtatott kötet)

Életútösszegző kötetet tart a kezében, aki Balázs Géza legújabb, *Az internet népe* című, keményborítós, igényes kiállítású könyvét leveszi a valós vagy az online könyvespolcra. A négy egységből

(netnyelvészet, netnyelv, netfolklor, netember) s azon belül húsz fejezetből álló kötet tartalmazza mindazokat a fő gondolati irányokat, amelyekkel Balázs Géza a magyar nyelvészetet és folklorisztikát gazdagította kifejezetten termékeny oktatói-kutatói pályája során. Bár a fejezetek témáit valóban lefedik e címek, ám megtévesztők is annyiból, hogy nem *csak* ennyiről van szó a kötetben. Valójában sokkal többet kap az olvasó, mint a digitális kommunikáció nyelvészeti-néprajzi vonatkozású, kizárólag kutatásokra építő leírását. A kötet elolvasásával alapos betekintést kapunk a szerző életpályájába, a szerteágazó, ám valójában mindvégig egy irányba mutató kutatói érdeklődési körébe: a folklórlingvisztikai kutatásoktól (falfirkák [vö. az első, 1983-as publikációját a gödöllői HÉV falfirkáiról], jelszavak, tetovált szövegek), a szövegnyelvészetten és antropológikán keresztül az internetkorszak kommunikációjáig, miközben folyamatosan jelen van a szövegekben a magyar nyelvi kultúra iránti tisztelet (több helyütt az aggodó féltés attitűdjével).

A könyv olvasásához adott szerzői útmutató szerint a kötet olvasható lineárisan és nonlineárisan. A böngésző, keresgélő, továbbgondolást igénylő olvasási módot erősíti a kötet szerkesztési rendje is. Balázs Géza mindvégig olvasmányos stílusban született elméleti tanulmányait – tipográfiaileg is elkülönülő olvasmányok formájában – könnyedebb tárgyú és célú könyvismertetői, esszéi, lejegyzett beszédei szakítják meg, pontosabban egészítik ki, támasztják alá. Emellett az egyébként is könnyen olvasható, de szakszerű

szövegrészek értelmezését szó szerint és átvitt értelemben is színes példák, ábrák, táblázatok segítik. A hiperlinkes struktúrát hivatottak nyomtatásban megidézni az aszteriszkkal jelölt hivatkozások: a kötet végén közölt szakkifejezések magyarázatához ezzel a grafostiliztikai eszközzel juthat el az olvasó. A szövegszerűség mellett a vizualitás szerepének fontosságát – az ábrák és illusztrációk mellett – a fejezetcímek képei, Várhelyi Csilla festőművész munkái is jelzik.

A kötet fő, többször is visszatérő tematikus csomópontjait az első három kötetrészen az írásbeliség–szóbeliség – digitális kommunikáció által megváltoztatott – viszonya, a netfolklor, illetve a vizualitás szerepének megerősödése jelentik.

A digitális kommunikáció nyelvészeti vizsgálata egy viszonylag új és dinamikus terület. Az első, úttörő munkák az 1980-as évek végén, '90-es évek elején jelentek meg. Ezek középpontjában az *online* szövegnek a beszélt nyelvhez és íráshoz való viszonya állt. A digitális kommunikáció nyelvhaszná-

lata nem sorolható be a szóbeliség–írásbeliség dichotómiába, a szóbeliség és az írásbeliség között oscillál. A(z akkor még nem így nevezett) netnyelvészet művelői kezdetben, a '90-es évek elejétől a dichotómiaként értelmezett szóbeliséghez–írásbeliséghez való újszerű viszonyban látták a digitális kommunikáció legfőbb jellegzetességét. A digitális kommunikációra vonatkozó magyar szakirodalomban található elnevezésekben is a szóbeliség–írásbeliség aspektus a hangsúlyos. Ez a szemlélet tükröződik Balázs Géza másodlagos szóbeliség (Walter J. Ong 1982-es műve nyomán), Bódi Zoltán szimbolikus írásbeliség és új beszélt nyelviség, Érsok Nikoletta virtuális írásbeliség fogalmában.

Az 1990-es évektől kezdve az érdeklődés a strukturális jellemzők (emotikonok, rövidítések, akronimák)

Balázs Géza

Az internet népe

felé fordult. Emellett az *online* környezetben zajló diskurzus jellegzetességeinek feltárása is folyt. A névtelen fórumok és csetoldalak az *online* udvariasság kérdését vetették fel, miközben a cset-típusú párbeszédnek az *online* diskurzus-szervezés sajátosságaira irányították a figyelmet (fordulóváltások, tematikus koherencia, szimultán tematikus szálak, párhuzamos beszélgetések). A '90-es évek közepétől egyre inkább szociolingvisztikai kérdések kerültek előtérbe, az évtized végén pedig több tanulmány született az interneten megfigyelhető nyelvi játékoságban, a „kreatív nyelvhasználatban” megvalósuló metanyelvi tudatosságról. Emellett a nyelvek közötti interferenciák, az angol nyelvnek a digitális kommunikáción keresztül más nyelvekre tett hatása is a netnyelvészeti kutatás tárgya lett. A 2000-es évek közepétől készültek a pragmatikai fókuszú, a nyelvhasználatot középpontba állító elemzések (diskurzus-szervezés, udvariasság) – és folytatódnak jelenleg is a közösségi média szövegeinek, kép–szöveg–videó konstrukcióinak vizsgálatával.

Annak ellenére, hogy a fentiek alapján is bőségesen találunk netnyelvészeti kutatásokat a nemzetközi és magyar szakirodalomban (magyar vonatkozásban a téma úttörője éppen Balázs Géza volt), a digitális kommunikáció mint nyelvészeti vizsgálati terület körülhatárolása több szempontból még mindig problematikus. Egyrészt a netnyelvészet interdiszciplinaritása miatt a különféle fókuszoktól függően eltérő elnevezések és határvonalak adódnak, másrészt nyelvenként, nyelvészeti iskolánként, sőt szerzőnként is más-más elnevezéseket találunk, harmadrészt pedig egy folyamatos változásban lévő vizsgálati anyagról beszélünk. Ebben vág rendet és adja a netnyelvészet első 25 évének összegzését *Az internet népe* első három fejezetegysége.

A negyedik makrostrukturális egység (*Netember*) esszéisztikus fejezetei ehhez képest olyan kérdéseket boncolgatnak, mint hogy miben különböznek a netkorszakban felnövő generációk tagjai a korábbiaktól (nemzedéki tünettan, iGeneráció); tudunk-e tanulni, emlékezni és okosan felejtetni az információs korszakban (digitális demencia, „kulturális Alzheimer-kór”, hagyományszakadás); milyen időfelfogást teremt a mobil- és virtuális technológia (antropológiai idő, emberidő, kulturális idő); hányféleképpen olvas az ember (írás-olvasás-gondolkodás, digitális olvasás), s végül

mit jelent az „evolúciós megszaladás” a szerző vállaltan szubjektív meglátása szerint.

A *Netember* részt és magát a kötetet Balázs Géza a *Hogyan változtatta meg az internet az Ön gondolkodását?* című, több mint tíz éve, 2012-ben feltett kérdésemre adott, *A világhálóba keveredett ember* című esszékötetben megjelent válaszával zárja:

„Egyelőre képben vagyok. S tudom, hogy ez a kép sötétedni fog. Sejttem, sőt már érzékelem, hogy az internetnek lehetnek társadalmakat és a gondolkodásunkat átformáló hatásai. De itt olyan vészjósló jeleket látok, hogy leírni sem merem őket. Azon azonban néha elgondolodom: mi lesz, ha az internet leáll? Mi lesz az i. u. (internet utáni) időszakban. Az emberi kultúra eddigi törvényszerű története ugyanis azt jelzi, hogy lesz ilyen korszak. Hacsak az internet nem valamiféle csodafegyver. Azt hiszem, nem az. Ezért az internet-galaxisban feladatommak tartom azt, amit McLuhan egy korábbi technológiai kor hajnalán [1962-ben – *a Szerk.*] megfogalmazott: »Mi most egy olyan kor kezdeti időszakában élünk, melyben a nyomtatott kultúra jelentősége éppolyan idegenné válik, ahogyan a kéziratos kultúráé a 18. században [...] úgy látom, hogy most nagyon keményen kell dolgoznunk azon, hogy megőrizzük eredeti értékeit.« Talán valami marad. Hasonlóan, mint egy burmai (mianmari) bagani sztúpamező, tele kérdésekkel. Egy távoli kor turistáinak. »Ha még lesz emberi arcuk.«”

Várhatunk-e szép (szebb) új világot? A kötet tanulsága alapján aligha. A Balázs Géza által sokat emlegetett, elemzett hungaropesszimizmus végighúzódik a kötetben: a borítón vizuálisan is megjelenített „internet népe” a szerző szerint nem olvasó, nem figyelő, élőben keveset vagy alig kommunikáló fiatalokból áll. Ha az olvasó az elmúlt 25 év (1998–2023) magyar netnyelvészeti és digitális folklorlingvisztikai fejleményeiről szeretne rendszerezetten, könnyen befogadható formátumból tájékozódni, érdemes lesz a nyelvész–néprajzkutató Balázs Géza *Az internet népe* című kötetét leemelni a már emlegetett valós/virtuális polcra.

VESZELSZKI ÁGNES